

ФІНАНСОВИЙ ПАТРІОТИЗМ І ДОВІРА: ВЧОРА. СЬОГОДНІ! ЗАВТРА?

Війна, яка прийшла на рідну землю під завивання повітряних тривог і досі нечуваний гул від польоту російських ракет, бомб і снарядів, кардинально змінила життя країни, всіх моїх співгромадян і моє. За час, що минув від початку війни, про ці зміни дуже багато сказано й написано, більшість із них деталізовано й розкладено «по полицках». Зміни торкнулися як суспільства в цілому, так і способу життя окремих людей. При цьому одна частина українців переглянула систему власних цінностей, інша – навпаки, утвердилася в індивідуальних переконаннях. Загальним же мейнстримом стала демонстрація досі небаченого в світі рівня патріотизму моїх співгромадян, які залишилися в Україні, або ж яких доля закинула на чужину.

Патріотизм українці виявляють на різних фронтах, у тому числі на фінансово-економічному. Найбільш яскраво та очевидно його демонструє статистика розмірів благодійних коштів, які спрямовані на фінансування Збройних Сил України. Так, станом на 25 березня 2022 року на спеціальний рахунок, відкритий Національним банком України для підтримки Збройних сил України, отримано близько 13,0 млрд. грн. З них 3,8 млрд. грн. в еквіваленті надійшли з-за кордону [1]. З часу свого заснування (травень 2014 року) благодійний фонд допомоги ветеранам і військовим «Повернися живим» на свій рахунок отримав понад 200 млн. грн. [2], а тільки протягом одного тижня (7-13 березня) – понад 371 млн. грн. [3]. Крім згаданих, функціонують інші рахунки, відкриті для військових і гуманітарних потреб. Вони щоденно поповнюються на десятки мільйонів гривень благодійними внесками від патріотів України.

Раніше експерти могли задатися питанням про джерела і законність походження таких коштів безпосередньо у самих благодійників. А представники державних фінансово-контролюючих органів і окремі народні депутати, мабуть, не один раз згадали б про непрямі методи оцінки розмірів доходів громадян. Але то колись, у довоєнний час... Сьогодні (сподіваюся, що і після перемоги також!) таке питання неприпустиме, його постановка – це втілення блюзнірства.

Натомість, варто вести мову про віддзеркалення в таких грошових потоках приспаного тривалий час прагнення українців до нормальної системи економічних взаємовідносин з державою: цивілізованої, розвиненої, демократичної (прикметників можна підібрати багато) – такої, як у США, європейських чи інших країнах. Вони для багатьох були зразком, орієнтиром, утіленням справедливої та рівноправної системи суспільних взаємозв'язків.

У механізмі декількастолітнього розвитку такої системи науковці часто виокремлюють чинник довіри (нагадаю, науковому прориву в цій сфері варто завдячувати, насамперед, Френсісу Фукуямі [4]). На цій основі, в минулому неодноразово було зроблено висновок про те, що «причиною української катастрофи є низький рівень політичних та економічних інституцій та повна недовіра до них з боку суспільства» [5]. У свою чергу, високий рівень розвитку тіньової економіки (у 2010 і 2014 роках - навіть до 36% від офіційного розміру ВВП України [6]) неодноразово ставав одним з вагомих аргументів представників різних гілок влади на користь необхідності посилення фіскального тиску на населення і бізнес.

Вирішення проблеми взаємної недовіри в тріаді «влада – бізнес – населення» часто починається із сакраментального питання про курку та яйце: хто першим повинен зробити кроки назустріч і поступитися, насамперед, власними фінансовими інтересами заради спільного блага? Держава повинна почати більше довіряти своїм виборцям і платникам податків і, відповідно, послабити адміністративний і фінансовий тягар? Чи, навпаки, громадянам і суб'єктам господарювання варто бути ініціатором позитивних змін у суспільстві та почати дотримуватися законів фінансового співжиття, незважаючи на часто низьку якість останніх в Україні?

На мою думку, війна змусила все українське суспільство миттєво реагувати, причому в правильному напрямку. З одного боку, ми є свідками абсолютного фінансового патріотизму переважної частини вітчизняного бізнесу та багатьох українців (маю на увазі як резидентів, так і нерезидентів, як громадян, так і не громадян України, які, проте, є патріотами своєї країни). Йдеться не тільки про вищезгадані грошові (благодійні) платежі. Сьогодні до фінансового патріотизму також включаю волонтерство, надання гуманітарної допомоги, в тому числі в приватному порядку, тощо. Адже в усіх цих випадках йдеться про перерозподіл ресурсів, їхньої вартості, зокрема й власного часу – унікального та невідновлюваного ресурсу для будь-якого економічного індивіду.

З іншого боку, законодавча та виконавча влада ухвалила рішення щодо спрощення різноманітних дозвільних процедур для бізнесу, а також послаблення податкового тиску [7]. Звичайно, законодавчі новації, ухвалені в жорсткому режимі воєнного часу, прогнозовано містять недоліки. Але водночас вони дають надію на можливість налагодження саме партнерських фінансово-економічних стосунків у вищезгаданій тріаді економічних суб'єктів.

Воєнний час невдовзі мине. Але не хочу, щоб відійшли в минуле приклади самовідданої, в тому числі фінансової, пожертви українців, без наслідків для всієї системи суспільних відносин. Тому обнадійливі паростки нормалізації економічних відносин, незважаючи на жорстокі обставини, потрібно дбайливо плекати вже сьогодні. У цьому свою позитивну роль повинні відіграти всі зацікавлені сторони: органи державної влади, бізнес, населення.

Звичайно, суттєво різняться можливості центральних і місцевих органів влади, а також тих, хто в епіцентрі бойових подій, і тих, хто у зоні відносного воєнного спокою. Рецептів можна пропонувати багато. Але, як на мене, надзвичайно важливе завдання для органів місцевого самоврядування – не втратити довіру людей при забезпеченні життєдіяльності територій, при управлінні ресурсами (в тому числі отриманими додатково за різними каналами).

Мабуть, бути патріотом на своїй землі в мирний час набагато складніше, ніж у період воєнного лихоліття. Тому при виборі між індивідуальними та суспільними інтересами представникам бізнесу та громадянам варто враховувати не тільки поточні вигоди, але й орієнтуватися на спільне майбутнє в економічно процвітаючій Україні.

Список використаних джерел:

1. НБУ перерахував на потреби військових понад 12,9 млрд. грн., на спецрахунку залишилося майже 21 млн. грн. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-pererahuvav-na-potrebi-viyskovih-ponad-129-mlrd-grn-na-spetsrahunku-zalishilosya-mayje-21-mln-grn>
2. Фонд «Повернися живим» : *веб-сторінка*. URL: <https://savelife.in.ua/ua/soyuznaya-reshymost-ta-blokada-rosiyeyu-chornomorskogo-uzberezhhzha-ukrainy-novynytyzhnya-yaki-vy-mogly-propustyty/>
3. Фонд «Повернися живим» : *офіційна сторінка у Facebook*, 14.03.22 р. URL: <https://www.facebook.com/backandalive/>
4. Fukuyama, F. (1995). Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. New York : The Free Press. 457 p.
5. Новіков В. Довіра як чинник економічного розвитку: український погляд. URL: <https://petrimazepa.com/trustasgrowth.html>
6. Тенденції тіньової економіки. *Міністерство економіки України* : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 бер. 2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>